

Pernille Harsting

Peder Palladius' forord til *Grammatica Latina in Usum Danicæ Iuuentutis Uniformitatis Causa* (1552)

På bispemødet i Antvorskov i 1546 fik Sjællands biskop Peder Palladius (1503-1560) gennemført en reform af trivialskolen, de såkaldte "uniformitetstabeller". Denne nye skoleordning skulle sikre ensartethed i såvel undervisningsform som undervisningsindhold¹. Som et led i bestræbelserne på at standardisere undervisningen i den danske latinskole autoriserede Peder Palladius i 1552 en lærebog, der under titlen *Grammatica latina in usum danicæ iuuentutis uniformitatis causa*, "Latinsk grammatik til brug for den danske ungdom til fremme af ensartetheden", rummer fire skrifter af tre af renæssancens betydningsfulde grammatikere, Hermannus Torrentinus, Antonio Mancinelli og Johannes Despauterius².

Nederlænderen Hermannus Torrentinus' kommenterede og reviderede udgave (*editio princeps* 1503) af første del af Alexander af Villa Deis *Doctrinale* er det mest omfangsrige af skrifterne og det, der sædvanligvis forbindes med *Grammatica latina*³. Det var netop Alexanders *Doctrinale*, der tyve år tidligere, i 1531, var blevet voldsomt kritiseret af den danske skolereformator Christiern Pedersen for snarere at besværliggøre end at fremme sprogindlæringen i latinskolen: "... ieg nøddis till saa vel som alle andre danske At læse Alexandrum / puerilia Donatum Peder laale / Composita verborum / caser oc andet saadant skarn Aff huilke mand kan aldrig lære eller komme til ret fwndamente till ath forstaa dicte eller scriffue nogen god reth Latine / eller forstaa Huad andre gode klercke / Poeter och Historici haffue før screffuit och dicted vdi forme tid"⁴. Imidlertid viste det sig vanskeligt at fordrive værket fra latinskolen i Danmark, sådan som det også var tilfældet i Tyskland og i Nederlandene, og Torrentinus' revision kan på den ene side opfattes som en besværgelse af et nødvendigt onde, på den anden som et udtryk for humanisternes forgæves stræben efter at skabe en ny grammatik⁵. I

Grammatica latina er Torrentinus' latinske tekst forsynet med en række danske ordforklaringer og således søgt tilpasset danske forhold⁶.

De øvrige skrifter, der er samlet i *Grammatica latina*, er tyskeren Johannes Murmellius' reviderede udgave af italieneren Antonio Mancinellis *Versilogus* (ed. princ. 1488) samt nederlænderen Johannes Despauterius' *Syntaxis* (ed. princ. 1509)⁷ og *De figuris grammaticalibus* (ed. princ. 1519). Det sidste værk, med den fulde titel *De figuris grammaticalibus liber, ex Quintiliano, Donato, Diomede, Valla, Placentino, Mancinello, Nigro, pluribusque aliis diligenter collectus*, vidner om udbredelsen af den senantikke retoriske genresystematik til den nordlige renæssance: I slutningen af sin gennemgang af "grammatiske figurer" opregner Despauterius en gruppe heterogene *reliquae figurae*⁸, heriblandt de græske betegnelser for en række genrer, som vi kender fra senantikke afhandlinger om lejlighedsretorik. Adskillige af de genrer, Despauterius opregner og definerer, f.eks. *genethliacon* og *propempticon* [*carmen*] (fødselsdags- hhv. afskedsdigtet)⁹, er repræsenteret i den omfattende danske lejlighedsliteratur på latin fra anden halvdel af det 16. århundrede. Despauterius' kendskab til genreterminerne er indirekte og stammer fra værker, hvori den senantikke græske genresystematik er indarbejdet, først og fremmest Pescennius Franciscus Nigers *Grammatica* fra 1480 og Ambrosius Calepinos *Dictionarium* fra 1502¹⁰. At de forskellige genrer inden for lejlighedsdigtningen er beskrevet i et værk om grammatiske figurer, afspejler det forhold, at latindigtningen udgjorde en del af sprogundervisningen i trivialskolen og på universitetet og dermed hørte til faget grammatik, snarere end retorik. Samleværket *Grammatica latina* med Despauterius' *De figuris grammaticalibus* er et eksempel på den didaktiske baggrund for lejlighedsdigtningens praksis¹¹.

Grammatica latina kendes i tre udgaver (i hhv. 1, 4 (+1), og 1 eksemplarer), trykt hhv. i Magdeburg 1556, i Wittenberg 1558 og i Frankfurt an der Oder 1559¹². I det følgende refereres til Det kongelige Biblioteks komplette eksemplar af Wittenberg-udgaven fra 1558. På titelbladet angives bogen at være til salg hos Niels Førd, "borger og boghandler i København", og af kolofonen fremgår det, at Førd også har påtaget sig omkostningerne ved trykningen af bogen.

Grammatica latina indledes med et forord af Peder Palladius, hvori bogen anbefales til rektorerne af trivialskolerne som standardværk i grammatikundervisningen. Desuden giver Palladius en farverig skildring af de forhold i trivialskolen, der var baggrunden for beslutningerne på bispemødet i Antvorskov i 1546 og åbenbart vanskelige at forandre. Palladius' forord er kort omtalt og parafaseret af Christian Bruun i *Danske Samlinger*¹³; desuden har Kristian Jensen oversat og gen-

udgivet en kortere passage af teksten fra fol. A2v¹⁴. Ud over at være en værdifuld kilde til belysning ikke blot af lærebogslitteraturens historie, men også af skolegang og skolepolitik i det 16. århundrede, er Peder Palladius' forord en læseværdig latintekst – skrevet i den livlige og engagerede stil, der også karakteriserer hans dansksprogede *Visitatsbog*¹⁵ –, der fortjener at blive tilgængelig i mere end de få bevarede originale eksemplarer¹⁶.

[A2] PRÆFATIO. PETRVS PALLADIVS, DOCTOR, SELANDICARVM ECCLESIA RV M SVPERINTENDENS, omnibus Triuialium Scholarum in Dania, Noruegia, Islandia, & Farenſibus Inſulis, moderatoribus, ſuis in Chriſto fratribus chariſſimis.

DEI GRATIAM ET PACEM per Ieſum Chriſtum. Studendum eſt chariſſimi fratres uniformitati, tam in Scholis, quam in Eccleſijs Chriſti, quantum fieri poteſt, ne habeant utrinque, quod de diſcrepantia & diuerſitate conquerantur. Sicut enim imbecilles adhuc exiſtentes in Eccleſia, non parum diſſimilitudine rituum & ceremoniarum offenduntur, ita Scholaſtici quoque prælectionum Grammatices diuerſitate, paſſim in Scholis, mirum in modum commouentur, & de loco, ad locum, de Schola, ad Scholam, ſubinde, migrare compelluntur, donec affecti tædio, uerberibusque adacti tandem, in uniuerſum literis extremum Vale dicere cogantur. Nam communis hodie querela eſt in Scholis Triuialibus, non prælegi pueris unum aliquem certum Grammatices Autorem, ſed diuerſos, in quibus legendis, [A2v] conſtruendis ac ediscendis examinentur, ac exercentur. Quæ diuerſitas ſeu diſcrepantia, non tantum confuſionem ingeniorum, ſed etiam Scholarum & Scholaſticæ pubis ac iuuentutis diſſipationem parit.

Postquam enim Scholaſticus aliquis, Grammaticales, huius aut illius Autoris regulas, exempla, ſententias, ſub ferula ſui Præceptoris, ſumma diligentia & ſedulitate perdidicerat, & ea Schola quacunque tandem neceſſitate urgente,

[A2] FORORD. Dr. Peder Palladius, Sjællands biskop, hilser ſine kære brødre i Chriſtus, alle rektorerne ved trivialskolerne i Danmark, Norge, Island og på Færøerne.

Guds nåde og fred ved Jeſus Chriſtus. Kære brødre, ſåvel i skolen ſom i den kirkne kirke bør vi i ſå stor udſtrækning ſom muligt lægge os enſattheden på ſinde, for at man ingen af stederne ſkal have noget at klage over hvad angår afvigeler og forſkelle. For ligesom de ſvage ſjæle¹⁷, der ſtadig findes i kirken, tager voldsomt anſtød af ritualernes og ceremonierne forſkellighed, ſåledes oprøres ſkoleeleverne også betydeligt over forſkellen på grammatikunderviſningen rundt omkring i skolerne og drives til gang på gang at flytte fra ſted til ſted, fra ſkole til ſkole, indtil de, fyldt mæd lede og jaget af riſet, til ſidſt tvinges til helt at ſige ſtudierne farvel. For det er en almindelig klage i trivialskolerne idag, at drengene ikke underviſes efter én beſtemt grammatikbog, men efter flere forſkellige, ſom de bliver hørt i og øves i at læſe, [A2v] formulere ſig og lære udenad efter. Denne forſkel, eller afvigeler, afføder ikke blot forvirring i ſindene, men er også ødelæggende for skolerne og de ældre og yngre ſkoleelever.

For når en ſkoleelev mæd stor omhu og flid, under ſin lærers ferle¹⁸ har tilegnet ſig den ene eller den anden lærebogs grammatikſke regler, ekſempler og ſentenser og af en eller anden tvingende grund er flyttet fra den ſkole (for det ſtår ſkoleeleverne frit for at ſkifte

relicta (liberum est enim Scholasticis locum & Scholam commutare, nuncque sub hoc, nunc sub illo Ludimoderatore, prout eis commodum visum fuerit, militare) vicinam, uel aliam quamcunque Scholam Triuialem uisitare proposuerit, ibi, quia non est prælectus ille Autor Grammatices, quem ipse didicerat, dum examinatur in regulis, sententijs & exemplis, mox ultra reliquos omnes uerberibus afficitur & flagellatur, ut sunt interdum plerique Præceptores, & ij præsertim, qui cum alios doceant, ipsimet bonas artes non fideliter didicerunt, in tantum plagosi & feroces, ut Oreste & Orbilione seueriores esse uideantur. Hic Scholasticus in ea Schola tanquam in alieno foro uersatur, ignarus uidelicet illius Grammatices, quam Scholæ illius gubernator suis discipulis prælegere solet, libellus uerò, quem ipse perdidicerat, sub alio præceptore, non prælegitur in ea Schola, cui se addixit, ita fit, ut in alienis regulis [A3] examinatus & uerberibus affectus tædio quoque Scholasticæ disciplinæ tandem afficiatur, & aliud uitæ genus eligendum sibi proponat. Hæc iniuria multos profectò mouet, ut à literis deficiant, non sine magno Religionis ac Reipub: detrimento. Ideò præstat, ut sit concors aliqua similitudo & uniformitas in Scholasticis prælectionibus præsertim Grammaticalibus, quàm ut tanta diuersitate Scholæ dissipentur, & Respub. detrimentum patiantur. Qua de causa singuli quoque Superintendentes huius regni Daniæ duas tabulas ex Antuorschoensi Synodo secum cum reportauerunt, & suis Scholis Triuialibus, ut uniformitati locus non deesset, obtulerunt.

Quapropter & nunc etiam, ut occurratur huic diuersitatis malo, non solum precamur uos Ludimoderatores in Dania, Noruegia, Islandia & Farenibus Insulis, ut tabulas illas, in Scholis uestris obseruare, sed etiam unum, præ alijs, Autorem Grammatices, in cuius regulis, pueri perpetuo sunt exami-

opholdssted og skole og melde sig under snart den ene, snart den anden skolemester, sådan som det måtte synes dem bedst) og har sat sig for at besøge naboskolen eller en anden trivialscole, så sker der det, fordi der ikke undervises i den grammatikbog, som eleven selv havde lært efter, at han dér, når han bliver hørt i regler, sentenser og eksempler, snart smager riset og bliver afstraffet mere end alle de øvrige elever. For de fleste lærere – og det gælder især dem, der, skønt de underviser andre, ikke selv har lært deres fag ordentligt – er ind imellem så glade for at slå og så brutale, at de virker grusommere end Orestes og Orbilio¹⁹. Denne elev færdes i sin nye skole som på et fremmed marked, uvidende som han jo er om den grammatik, som denne skoles leder plejer at undervise sine elever i, mens den bog, som eleven selv havde lært udenad under en anden lærer, ikke bliver brugt i den skole, som han har meldt sig til. Sådan går det til, at han, efter at være blevet hørt i ham ukendte regler [A3] og blevet afstraffet, til sidst også bliver led og ked af skolelærdom og beslutter sig for at vælge sig en anden livsbane. Denne uret får virkelig mange til at svigte lærdommen til stor skade for religionen og staten. Derfor må man foretrække enighed, lighed og ensartethed i skoleundervisningen, især når det gælder grammatikundervisningen, snarere end at skolerne opløses på grund af så stor forskellighed og staten lider skade. Af den grund har hver enkelt af biskopperne i kongeriget Danmark også bragt to skoleplaner med sig hjem fra bispemødet i Antvorskov og overdraget dem til de trivialskoler, der hører under hver enkelt, for at der ikke skal mangle grundlag for ensartethed.

Derfor skal vi også her, for at imødegå dette forskellighedens onde, ikke blot bede jer, som er rektorer i Danmark, Norge, Island og på Færøerne, om at følge de nævnte skoleplaner i jeres

nandi, uestræ Scholæ prælegere uelitis. In quem usum singularem offerimus uobis denuò correctam, editam & ad utilitatem puerorum uestrorum accommodatam, Hermannii Torrentini Grammaticam, Iohannis Despauterij Syntaxin, unà cum libello eiusdem de Figuris Grammaticalibus, & Prosodiâ Antonij Mancinelli, non ut uel colendissimi nostri Præceptoris [A3v] Philippi Melanthonis, uel aliorum libellos Grammatices, pueris è manibus excutiamus, sed ut in Torrentino, seorsim, propter uniformitatem seruandam, pueri Truialium Scholarum examinentur & exerceantur, ne diuersitate nimia deterriti, & confusi cœtum Scholasticum deserere, disciplinam contemnere, totumque illud, ad quod apti natiue esse uideantur, omittere cogantur. Quod si uos uestra prudentia & diligentia, quantum fieri potest, auerteritis, Deo remgratam, & utilem Reipu: Christianæ præstabitis, mercedem promissam (de qua Daniel, Cap. 12. sic scribit: Qui alios docent, splendebunt, ut splendor Firmamenti, & qui multos ad iusticiam adducunt, ut stellæ sempiternis temporibus) reportaturi. Felicitè omnes in Christo Iesu Salvatore nostro (qui dixit: Sinite paruulos uenire ad me) Valete. Haffniæ in die Apostolorum Simonis & Iudæ, Anno 1552.

skoler, men også om, at I i jeres skoler vil undervise efter én grammatikbog frem for andre og fremover eksaminere drengene i dens regler. Til dette særlige formål tilbyder vi jer, i revideret udgave og tilpasset jeres drenges behov, Hermannus Torrentinus' *Grammatik* og Johannes Despauterius' *Syntax* tillige med den samme forfatters bog om *Grammatiske figurer* og Antonius Mancinellus' *Prosodi*, ikke for at rive hverken vor afholdte lærer, [A3v] Philip Melanchthons²⁰ eller andres grammatikbøger ud af hænderne på drengene, men for at sikre ensartetheden, sådan at drengene i trivialskolerne kan blive hørt og øvet i Torrentinus og ikke, fordi de er skræmte og forvirrede over den alt for store forskel, skal blive tvunget til at svigte skoleelevernes flok, foragte lærdom og lade hånt om alt det, som de dog så åbenbart er egnede og fødte til. Hvis I med jeres klogskab og omhu i så stort et omfang som muligt kan forhindre dette, vil I udføre en gerning, der er Gud velbehagelig og gavnlig for den kristne stat, og hjembringe den forjættede løn (som Daniel skriver om i kap. 12: De som underviser andre, skal stråle som himmelhvælvingens glans, og de som leder mange til retfærd, sådan som stjernerne til evig tid)²¹. Må I alle leve lykkeligt i Kristus Jesus, vor Frelser (som sagde: Lad de små børn komme til mig). København, på apostlene Simons og Judas' dag [28. oktober], 1552²².

Noter

- 1 Se Kristian Jensen *Latinskolenes dannelse* (København 1982) 67ff.
- 2 Om *Grammatica latina* se Rasmus Nyerup *Librorum qui ante reformationem in Scholis Daniæ prælegebantur, Notitia* (København 1784) 22-26. – De tre grammatikere virkede i slutningen af det 15. og begyndelsen af det 16. århundrede.
- 3 *Grammatica latina* omtales også i slutningen af Palladius' forord som "Torrentinus", se nedenfor.
- 4 Jvf. Chr. Pedersen *Om børn at holde till Skole och Studium* (Andorp 1531) fol. f2. Jvf. også fol. f2v-f3: "... det vaare icke gaat at holde saadanne scoler som her til dagis vered haf-

- fue alle stede / Ath en dreng maatte gaa xv eller xx aar til scole at lære sin Doned Alexandrum {f3} oc Peder laale oc andre sodanne bøger / oc hustrugis daglige der fore / Oc hagde alligeuel paa det siste saa gaat som inted lært Ath ehuor han kom blant gode klercke / Da kunde han icke tale ith ord reth latine". (Chr. Pedersens kritik er også citeret i Nyerup, op.cit. s. 21.) Om de nævnte skolebøger: Alexanders *Doctrinale*, *Puerilia* (om etymologi og grammatik), Donats *De octo partibus orationis*, Peder Laales samling af ordsprog, John af Garlands *Composita uerborum*, og "caser" (= "Caser og Temporalier"), se C. J. Brandt *Christiern Pedersens Danske Skrifter* IV (København 1854) 604.
- 5 [*Tre danske grammatikker* (København 1979) "Grammatikhistorisk efterskrift" skrev Jan Pinborg om Alexanders *Doctrinale* (s. E237-8) og om kritikken af bogen, der trods alt blev skolepensum til udgangen af det 16. århundrede (s. E242); jvf. også Nyerup, op.cit. s. 24. Om humanisternes forsøg på brud med den middelalderlige sproghilosofiske grammatikteori til fordel for en rent normativ grammatik, se K. Jensen, op.cit. s. 54.
  - 6 Af 1556-udgaven, som kun er bevaret i et eks. i Uppsala (cf. Lauritz Nielsen *Dansk Bibliografi 1551-1600* (København 1931), herefter *LN*) og ikke forefindes på mikrofilm i det Kongelige Bibliotek i København, fremgår det, jvf. Nyerup, op.cit. ss. 24-25, at Torrensinus' grammatik er udgivet "Danicis passim interspersis vocabuliis". Denne passus findes ikke i 1558-udgaven, skønt den ligeledes er forsynet med danske oversættelser, f.eks.: "Chir Græce dicitur manus, unde chirotheca, id est, theca chiros, handske" (fol. 14v) og "Vas vadis, id est, qui spondet pro alio, forloffuer" (fol. 16r).
  - 7 I tyskeren Sebastianus Novimolas reviderede udgave.
  - 8 Under overskriften "Miscellanea Reliquarum Figurarum declaratio", op.cit. fol. 37v.
  - 9 Op. cit., hhv. fol. 39v og 41v.
  - 10 Om Despauterius' kilder og om overleveringen af senantik retorisk teori, se P. Harsting *Menander Rhetor og Danmark: Indoptagelsen af senantikke epideiktiske forskrifter i en række skolebøger og afhandlinger om retorik og poetik fra reformationen til enevælden* (5. del af Ph.D.-afhandlingen *Fem studier i lejligheds litteraturens historie fra senantikken til den danske renaissance* (København 1992)), og id. "The Golden Method of Menander Rhetor – The Translations and the Reception of the *περί ἐπιδεικτικῶν* in the Italian Renaissance" *Analecta Romana Instituti Danici* XX (Rom 1992) 139-57.
  - 11 Se herom P. Harsting, "Latin valedictory poems of the 16th century. Tradition and topicality of a classical genre" i *A History of Nordic Neo-Latin Literature*, ed. Minna Skafte Jensen (Odense 1995) 203-18.
  - 12 Jf. *LN* nr. 675, 676 og 677. Jeg skylder bibliotekar Grethe Larsen, Det kongelige Bibliotek, tak for information om det ekstra eksemplar af 1558-udgaven, der findes i Danmarks Pædagogiske Bibliotek, København. Dette eks. var ikke kendt af *LN*, men er tilføjet i den kommende *Dansk Bibliografi 1482-1550* af Lauritz Nielsen, 2. udg. med *Supplementbind* ved Erik Dal, hvortil Grethe Larsen har medvirket ved slutredaktion og korrektur. – Nyerup, op.cit. ss. 25-26, note n), gør opmærksom på en tidligere udgave af Despauterius' *Syntax* og *De figuris grammaticalibus* samt Mancinellis *Versilogus*, trykt (ligesom 1556-udgaven) i Magdeburg i 1553. Vi kender ikke denne mulige *editio princeps* af de tre værker, men Palladius' datering i 1552 af sit forord til *Grammatica latina* kan ses som et argument for eksistensen af en tidligere udgave end de tre, vi har bevaret.
  - 13 Se artiklen "Dansk Bibliografi. I. Peder Palladius." i *Danske Samlinger* I (København 1865-66) 387-88. Bruun daterer på s. 387 fejlagtigt Palladius' forord til 1553, mens den korrekte datering fremgår af slutningen, s. 388.
  - 14 Se K. Jensen, op.cit. (n. 1) ss. 67-68. – Forordet er opregnet blandt Palladius' øvrige værker i H. Ehrencron-Müller *Forfatterlexikon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814* VI (København 1929) 197, nr. 7. Palladius' forfatterskab er behandlet indgående i Oluf Friis *Den danske Litteraturs Historie* I (København 1945) 278-94; jvf. også Martin Schwarz Lausten i *Dansk biografisk leksikon* XI (København 1982) 125-28.
  - 15 *Visitatsbogen* er udgivet i bd. V af Lis Jacobsen *Peder Palladius' Danske Skrifter* I-V (København 1911-26).
  - 16 Retskrivning og tegnsætning i den latinske tekst følger 1558-udgaven.

- 17 "Imbecilles..." sigter til vanskeligheden ved at indføre en skelnen i begrebet om den gamle katolske og den nye lutheranske kirke hos "det fattige uforstandige folck [min fremhævnin]g] met deri Pawe messe (som er en ræt Guds bespaattelse)", som Palladius skriver i *Visitatsbogen* (se n. 15 ovenfor), s. 339.
- 18 "Ferien" (*ferua*) er beskrevet som følger i *Salmonsens Konversationsleksikon* VII, 2. udg. (København 1918) 386: "et tidligere benyttet Straffeinstrument... Det var af træ med en rund Klump i den ene Ende og benyttedes til at tildele Slag i den flade Haand ell. paa Ryggen".
- 19 Hos Horats, som Palladius refererer til, hedder den pryglesyge lærer Orbilius: "non equidem insector delendave carmina Livi / esse reor, memini quae plagosum mihi parvo / Orbilium dictare", Horats *Epist.* II.1.69-71; jvf. også Sueton *Gram.* 9.
- 20 Trods udgivelsen af *Grammatica latina* var Melanchthons grammatik, jvf. K. Jensen, op.cit. s. 54, "ubetinget den mest brugte (...) i det sekstende århundrede, når der bortses fra den elementære Donat"; jvf. også Nyerup, op.cit. s. 26. "Palladium non magno cum successu Rectoribus scholarum uniformitatem commendasse uidere est...". Når Palladius i realiteten anbefaler Torrentinus' *Doctrinale*-revision som et alternativ til Melanchthons grammatik, taler han ikke for en markant fornyelse, men for et værk, der – uanset Torrentinus' modernisering – er skrevet i samme tradition som Melanchthons lærebog (se K. Jensen, jvf. n. 5). Jeg finder det sandsynligt, at anbefalingen af Torrentinus først og fremmest skyldes Palladius' ønske om at fremhæve sin egen autoritet over for Melanchthons.
- 21 *Daniels bog* 12.3: "Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitate" (*Vulgata*, Rom 1592 og 1593).
- 22 Jeg er lektor dr. theol. Lauge Olaf Nielsen taknemlig for at have gennemlæst og kommenteret manuskriptet til denne artikel.

Hvad tales her om?

46 artikler om græsk-romersk kultur

Festskrift til Johnny Christensen

i anledning af hans afsked

som professor ved Københavns Universitet

Redaktion:

Mette Sophie Christensen

Sten Ebbesen

Mogens Herman Hansen

Jørgen Mejer

Thomas Heine Nielsen

Chr. Gorm Tortzen

MUSEUM TUSCULANUMS FORLAG
KØBENHAVNS UNIVERSITET

1996

Sven Lindahl: Sub tegmine fagi – realpolitik i Vergils ekloger 291

Jørgen H. Meyer: Poul Martin Møller og antikken 301

Græsk og latin i middelalderen

Ivan Boserup: En ny gammel kilde til Abbed Vilhelms brevsamling 307

Sten Ebbesen: Det Store Brag og Den Helligånd 311

Karsten Friis-Jensen: Nogle tekstproblemer hos Saxo 315

*Gudrun Haastrup & Birger Munk Olsen: In Exponendis Auctoribus
Haec Consideranda Sunt – en periochae-listes nachleben* 323

*Lars Bøje Mortensen: Quomodo scit litteras, cum non didicerit?
– uskolet lærdom i middelalderen* 329

Christian Troelsgård: Tropos – tonos – echos

— om tonearternes terminologi fra oldtid til middelalder 337 —

Nylatin

*Marianne Alenius: Kan man henrette en kvinde, der kan græsk og latin?
– om Otto Sperling og Cille Gad* 343

Niels W. Bruun: Indskrifterne i Domus Anatomica Hafniensis 355

*Pernille Harsting: Peder Palladius' forord til Grammatica Latina in
Usum Danicæ Iuuentutis Uniformitatis Causa (1552)* 367

*Marianne Pade: Pier Candido Decembrios Aleksander
– volgare-kultur og latinhumanisme i 1400-tallets Milano* 375

*Karen Skovgaard-Petersen: Den største Zirar udi Fædermelandets
historie? – om folkevandringerne i Pontanus' og Holbergs
danmarkshistorier* 389

Peter Zeeberg: Ad fontes

– Jacob Madsen Århus' *Opfordring til at lære græsk* (1577) 401

Tabula gratulatoria 411